

AUSTRALSKE OVCE U HRVATSKOJ

B. Mioč, Vesna Pavić

Sažetak

U Hrvatsku je kao dar naših iseljenika iz Australije dopremljeno oko 5800 ovaca i ovnova, koji su raspoređeni po županijama, a jedan dio, cca 880 ovaca, završio je u Herceg-Bosni. Uvežene su tri čistokrvne pasmine - Corriedale, Poll Dorset i Border Leicester, te dva križanca - Crossbred i Comeback. Uvežene ovce pripadaju skupini ovaca namijenjenih proizvodnji mesa i vune. Janjad odlikuje dobar prirast i konverzija hrane, te izvrsna kakvoća mesa s poželjnim omjerom meso : mast. Ovce daju dosta vune (4-6 kg godišnje), a ovnovi 6-8-10 kg prosječnog promjera vunske niti od 25-32 mikrometra.

Uvod

U domovinskom ratu ni stoka nije bila pošteđena. Neprijatelj nije samo ubijao ljude, rušio naša groblja, kuće, crkve i spomenike, uništavao je sve što je hrvatsko, pa tako i stoku - goveda, svinje, ovce, koze, konje... Svima nam je još svježija slika ubijenih visokokvalitetnih grla konja (lipicanaca), krava, spaljenih svinja, itd. Da je rat drastično utjecao na smanjenje broja ovaca vidljivo je iz statističkih pokazatelja DZZS da je u 1991. godini u Hrvatskoj bilo oko 750 tisuća ovaca, a danas je taj broj manji za oko 44 % (427000).

Imajući u vidu značaj poljoprivrede (stočarstva) u ukupnom gospodarstvu Hrvatske, kao i činjenicu da nema razvijene poljoprivrede bez obnovljenog i razvijenog sela, niti demografske obnove Hrvatske bez života na selu, naši iseljenici iz Australije i Novog Zelanda u suradnji s Ministarstvom poljoprivrede i šumarstva pokrenuli su akciju prikupljanja novca za nabavku ovaca pod nazivom "Svaki hrvatski iseljenik jednu ovcu za obnovu hrvatskog stočarstva". Tom akcijom uspjelo se prikupiti novac za kupnju 5800 ovaca, njihov transport u Hrvatsku uključujući i troškove osiguranja. Njihova akcija završila je dolaskom ovaca u luku Bršica, a zadaću provedbe karantene, transporta i raspodjele ovaca po županijama, kao i raspodjele pojedinim domaćinstvima imalo je Ministarstvo poljoprivrede i šumarstva sa svojim odgovarajućim službama.

Mr. Boro Mioč, asistent, doc. dr. Vesna Pavić, Zavod za specijalno stočarstvo, Agronomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Svetošimunska 25.

Nešto o ovčarstvu Australije

Australija spada među najrazvijenije ovčarske zemlje u svijetu, zajedno s Novim Zelandom. Danas se u njoj uzgaja oko 167 miliona ovaca (FAO 1990) prvenstveno namijenjenih proizvodnji visokokvalitetne vune i janječeg mesa, dok je pojava mužnje ovaca u Australiji doista rijetka. Postoji samo jedna registrirana farma za proizvodnju ovčjeg mlijeka (Squires, 1976). Godine 1970. Australija je imala najviše ovaca - oko 180 milijuna i najveću proizvodnju vune - 923 tisuće tona. Od ukupne količine proizvedene vune oko 90 % izvozi se u različite zemlje, prije svega u Japan 34 %, zatim u Italiju 9 %, Francusku i V. Britaniju 8 %, te u Njemačku 7 %. Australija proizvodi oko 30 % svjetske proizvodnje vune. Ukupna godišnja ostvarena dobit u ovčarstvu je 1500 milijuna dolara. Od toga najviše otpada na vunu. Prosječno se po jednoj ovci od proizvodnje vune ostvaruje dobit od 18-20 australskih dolara (Bureau of Census and Statistics, 1970).

Sve ovce koje se uzgajaju u Australiji, otprilike možemo svrstati u tri najznačajnije zone (tablica 1).

1. Pašna zona što je presuha za ratarsku proizvodnju
2. Kombinirana zona pšenica - ovca
3. Vlažna tropska, priobalna zona

Tab. 1 - RASPROSTRANJENOST OVACA U AUSTRALIJI 1972-73
SHEEP DISTRIBUTION IN AUSTRALIA 1972-73, (FERGUSON 1976)

Područja zone	broj imanja No. of properties	prosječna veličina imanja Average property size Ha	ovaca po imanju Sheep per property	ovaca/ha Sheep equivalents per hectare	% merino	% cross bred	% corriedale polwarth
pašna pastoral	6.495	24.103	4.947	0.30	97.5		1.9
kombinirana pšenica-ovca wheat-sheep	44.400	1.161	1.605	2.9	79.9	13.14	4.7
vlažna tropska priobalna high rainfall	28.762	639	1.814	6.0	60.9	18.6	16.5

Ovčarstvo Australije, prije svega odlikuju mala ulaganja u nastambe. Životinje su gotovo tijekom cijele godine na otvorenom, na prostranim, manje više uređenim pašnjacima. S pravom se za te ovce kaže da prvi put vide zid i beton kada dođu u klaonicu. U pasminskoj strukturi zamjetan je veliki broj različitih pasmina i križanaca. Tako razlikujemo pasmine ovaca za proizvodnju visokokvalitetne vune - fini i superfini merino, mesne pasmine ovaca kratke i duge vune, pasminske križance za proizvodnju visoko kvalitetne janjadi, pasminsku skupinu ovaca za proizvodnju vune za izradu tepiha itd., (Černy i sur., 1994.).

Tabl. 2 - RASPODJELA OVACA PO ŽUPANIJAMA
DISTRIBUTION OF SHEEP PER REGION

PASMINA - BREED	CORRIEDALE		COMEBACK		POLL DORSET		CROSSBRED		BORDER LEICESTER	
	Ovnovi rams	Ovce ewes	Ovnovi rams	Ovce ewes	Ovnovi rams	Ovce ewes	Ovnovi rams	Ovce ewes	Ovnovi rams	Ovce ewes
ŽUPANIJA - REGIO										
ISTARSKA			1	250						
KARLOVAČKA								250		
ZADARSKO KNINSKA		9	2	300	1					
LIČKO SENJSKA		20		40	22	10		917		2+100 janjadi
VUKOVARSKO SRIJEMSKA			2	250						2
OSJEČKO BARANJSKA	1	104		178						
SPLITSKO DALMATINSKA	2	25	2	240	4			10		
VIROVITIČKO PODRAVSKA				215	1					
BRODSKO POSAVSKA				150	2			70		
ZAGREBAČKA	1	321	3	186	22					
SISAČKO MOSLAVAČKA			1	70						2
POŽEŠKO SLAVONSKA	1	100		200						
DUBROVAČKO	3	114		180	1			4		
NERETVANSKA										
BJELOVARSKO			1	210	1			100		
BILOGORSKA										
PRIMORSKO GORANSKA				211	2					
ŠIBENSKA		15			1					
UKUPNO	6	708	12	2680	57	10		1351		6+100
HERCEG BOSNA		13			18	40		800		9
SVEUKUPNO	6	721	12	2680	75	50		2151		15+100 janjadi

Priprema i transport ovaca

Nakon što su ovce odabrane i kupljene, sve su prikupljene na jedno mjesto gdje su uz poseban hranidbeni tretman mjesec dana pripremane za daleki i naporan put. Oko 30 dana one su bile na specijalnom režimu hranidbe, nisu dobivale pašu ni sijeno nego samo peletiranu hranu koju će kasnije jesti tijekom transporta. Ti specijalni peleti sadržavali su 50 % slame, 30 % sijena, 10 % ječma i 10 % mineralno-vitaminskog dodatka. Uz to ovce su dobivale vodu po volji. Nakon pripreme ovce su ukrcane u specijalni transportni brod sa još cca 95.000 ovaca koje su putovale za Jordan i Jemen (namijenjene za klanje) radi smanjenja troškova transporta. Na Sredozemlju su ovce za Hrvatsku pretovarene na drugi manji brod, kojim su doputovale u luku Bršica. Putovanje je trajalo 24 dana. Poslije iskrcaja ovaca s broda one su prebrojene, svrstane po pasminama i broju, te dalje transportirane i raspoređene po županijama.

Ovce su određeno vrijeme (20-30 dana) boravile u karanteni, a nakon toga podijeljene uzgajateljima. U karanteni su hranjene sijenom i imale su na raspolaganju pitku vodu po volji.

Raspodjela ovaca po županijama

Na tablici 2 prikazan je raspored ovaca i ovnova po pojedinim županijama Hrvatske, te broj ovaca i ovnova koje su došle u Herceg-Bosnu.

U pasminskoj strukturi u Hrvatsku su došle tri čistokrvne pasmine: Poll Dorset, Corriedale i Border Leicester, te dva pasminska križanca - Comeback i Crossbreed (tablica 3).

Tabl. 3 - BROJ OVACA PO PASMINAMA
NUMBER OF SHEEP PER BREED

pasmina breed	Hrvatska Croatia		Herceg-Bosna Hercegovina		Ukupno total	
	ovce ewes	ovnovi rams	ovce ewes	ovnovi rams	ovce ewes	ovnovi rams
corriedal	708	6	13	-	721	6
poll dorset	10	58	40	18	50	76
border leicester	-	6	-	9	-	15
comeback	2680	12	-	-	2680	12
crossbred	1351	-	800	-	2151	-
sveukupno total	4049	82	853	27	5602	109

*Opis pasmina**Corriedale*

Pasmina ovaca koja je nastala križanjem finorunih ovaca - merina s engleskim mesnim dugovunim pasminama: merino x lincoln; merino x leicester.

Navedeno programirano križanje počelo je u Australiji 1874. godine i predstavlja pokušaj sjedinjavanja dvaju proizvodnih svojstava mesa i vune u jednoj pasmini, odnosno formiranja pasmine dvojnog pravca proizvodnje. Corriedale je poznat širom svijeta te čini najveće populacije ovaca u Južnoj Americi, a sve više se širi u Aziji, Sjevernoj Americi i Južnoj Africi.

Slika 1. - CORRIEDALE

Smatra se najznačajnijom pasminom ovaca u svijetu poslije merina. Ovce odlikuje veliki tjelesni okvir. Tjelesna masa odraslih, tjelesno potpuno razvijenih ovaca kreće se od 60-80 kg, a ovnova 90-120 kg. Ovce daju 4.0-6.5 kg, a ovnovi 7-11 kg neprane vune prosječne debljine vlakna od 27 mikrometara (25-32 μ).

Prosječna dužina pramena je oko 150 mm, a randman vune iznosi 35-40 % (Mitić, 1984.).

Tijelo je dobro pokriveno vunom, runo je zatvoreno, sastavljeno od cilindričnih pramenova. Dio glave oko očiju obrastao je vunom, te nerijetko dolazi do pojave sljepila (wool blindness).

Lice, uši i donji dijelovi nogu prekriveni su bijelom dlakom. Ovce i ovnovi u pravilu su šuti (nemaju rogove).

Osobita značajka Corriedala je u tome što proizvodi janjad visoke kakvoće mesa s poželjnim omjerom meso-mast. Prosječna plodnost ovaca je oko 150 %. U Australiji je ova pasmina raširena u predjelima s umjerenom klimom i većom količinom padalina na manje više kultiviranim pašnjacima. Komercijalni rasplodni Corriedale predstavlja oko 4 % ukupne australske populacije ovaca. Izvožen je u brojne zemlje, osobito nakon drugog svjetskog rata, pa i u bivšu Jugoslaviju.

Poll Dorset

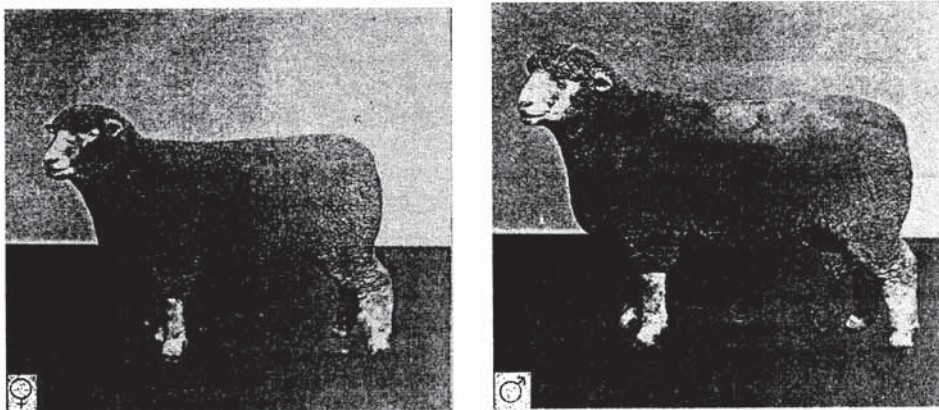
Pripada skupini ovaca za proizvodnju mesa kratke vune. U Australiji je raširena između 1937-1954. uvođenjem gena šutosti (iz drugih šutih uzgoja) u stada dorset horna s ciljem stvaranja šutog dorset tipa.

Poll Dorset je kratkovuna mesna pasmina ovaca, vrlo cijenjena u Australiji. U posljednje vrijeme sve više se koristi u križanjima s različitim pasminama, a u cilju što veće proizvodnje kvalitetne janjadi. Ovu pasminu odlikuje visoka plodnost i ranozre-

lost. Ovce su izvrsne mljekulje i dobre majke. Janjad ima izvrstan prirast i iskorištavanje hrane, te dobro razvijene mišiće. Poll Dorset ima gustu vunu (kao ostali down tipovi) promjera 30 mikrometara, (Mitić, 1984).

Potomstvo nastalo križanjem Poll Dorseta s bilo kojim vunskim tipom ovce ima izvrsna dvojna proizvodna svojstva (meso-vuna). Poll Dorset daje izvrsna trupla, visok prinos karkasa s dobrim udjelom mišića i povoljnim omjerom mesa i masti. Njeni križanci s devet tjedana starosti postižu masu trupla od 14 kg, a s trinaest tjedana do 22 kg.

Poll Dorset ovce vrlo su rasprostranjene u jugoistočnoj Australiji. Njena popularnost prije svega proizlazi iz činjenice što postiže dobru cijenu i na vanjskom tržištu: Azije, Europe, Afrike, te Sjeverne i Južne Amerike.

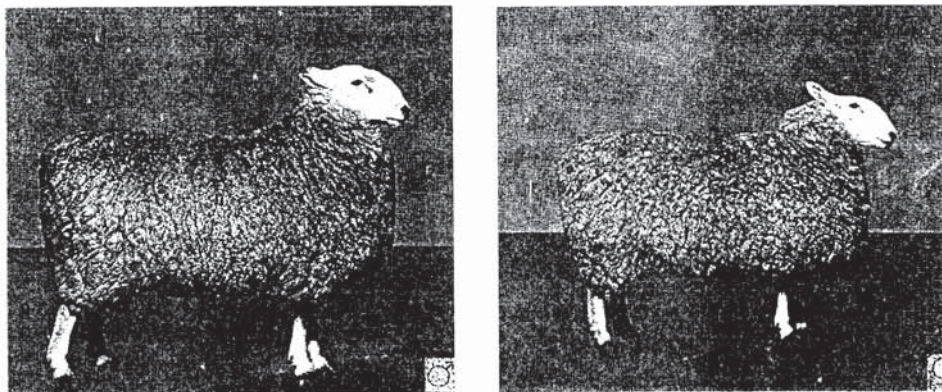

Slika 2. - POLL DORSET

Border Leicester

Ova pasmina podrijetlom je iz Škotske (Cheviot Hills) nastala prije cca 280 godina. Jedna je od najstarijih britanskih pasmina. Pripada skupini dugovunih ovaca za proizvodnju mesa. Vrlo je popularna u Engleskoj odakle je izvožena u brojne zemlje (Francusku, Španjolsku, Portugal, bivši SSSR, Indiju, Japan, Bugarsku, J. Afriku, Sjevernu i Centralnu Ameriku, Kanadu, te Australiju i Novi Zeland). U Australiju je uvezena 1871. godine, gdje je jedna od najbrojnijih britanskih pasmina s preko 1.5 milijuna grla. Najviše se koristi u različitim križanjima (osobito s merinom) radi proizvodnje janjadi.

Border Leicester ranozrela je pasmina vrlo visoke plodnosti, koja se kreće od 180-200 %. Ovce odlikuje visoka mliječnost i dobro izražen materinski instinkt, a sposobne su othraniti dvoje, pa i više janjadi (Mitić, 1984.). Janjad odlikuje odličan prirast i dobra konverzija hrane. Za 90-100 dana postižu tjelesnu masu od 30-35 kg. Prosječna godišnja proizvodnja vune ovnova je 6.5 kg, a ovaca 4.5 kg, debljine vlakna 32-38 μ (prosjeak 36 μ). (Simmens, 1988).

Slika 3. - BORDER LEICESTER

Ova ovca prepoznatljiva je po goloj bijeloj glavi bez rogova s vrlo izraženim ispupčenim ličnim profilom. Ovce i ovnovi imaju tzv. ovnujsku glavu sa stršećim ušima. Odlikuje ih izrazito dug trup s dobro razvijenim mišićavim prednjim i osobito stražnjim dijelom. Noge su čvrste i jake, nisu prekrivene vunom. Vrat kratak i debeo. Borde Leicester se u Australiji najviše koristi za različita križanja s merinom radi proizvodnje F1 generacije koja se pari s down ovcama radi dobivanja teže janjadi.

Comeback

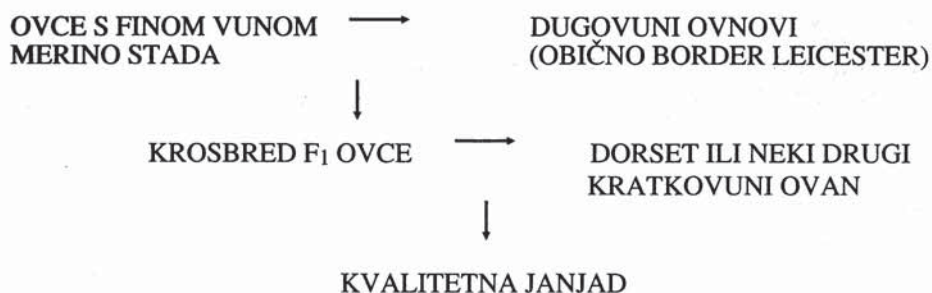
Ovaj naziv predstavlja tip ovce, koji je u početku dobivan povratnim križanjem britanskih dugovunih mesnih pasmina ovaca s merinom. U novije vrijeme Comeback nastaje križanjem corriedala i polwartha s merinom. To su ovce dvojnih proizvodnih svojstava vuna-meso, a u Australiji postoji oko 3 milijuna ovaca ove pasmine. Uglavnom su koncentrirane u vlažnijim i svježijim područjima. Iako je Comeback po izgledu sličan merinu selekcioniran je istovremeno radi veće proizvodnosti vune i mesa. Tijelo mu je prekriveno zatvorenim runom sastavljenim od pramenova prosječne dužine 110 mm i promjera vunske niti od 21-25 μ . Ova je ovca u stvari više tip (križanaca) nego čistokrvna pasmina. Godine 1976. u Australiji je formirano udruženje uzgajaa comebacka s ciljem da se ovaj proizvodni tip prizna i uzgaja kao zasebna pasmina. Comeback ovce podnose vlažniju i svježiju klimu (10).

Crossbred

Predstavlja u stvari križanca između merina i border leicestera, a cilj je bio dobiti što veću proizvodnju mesa po grlu, ali ne na uštrb vune. Plansko križanje ovaca u Australiji s navedenim ciljem prikazano je na shemi.

Ovaj sustav dobivanja kvalitetne janjadi vrlo je raširen u Australiji. U prvoj generaciji ovan duge vune (Border Leicester) pari se s merino ovcama da bi se dobila F1 generacija visoke plodnosti, dobre mliječnosti, većeg tjelesnog okvira i eko-

nomičnosti. Crossbred ovce rasprostranjene su u cijeloj Australiji i prvenstveno služe kao majke vrhunske janjadi. Muško potomstvo ovog križanja ide direktno na klanje, dok se ženska janjad pripušta pod ovna jedne od mesnih pasmina kratke vune (down). To su najčešće Dorset Horn, Poll Dorset, Suffolk itd. Navedeno sustavno križanje temelji se na tome da janjad dobivena od prvih roditelja nasljeđuje veličinu i tjelesni okvir, a dobar i brz prirast, konverziju hrane, mesnatost i poželjan omjer meso-mast od završnog rasplodnjaka.

Slika 4. - CROSSBRED OVCE (MERINO/BORDER LEICESTER) S JANJADI POLL DORSET OVNOVA

Zaključak

Ovo je bio prvi uvoz ovaca iz Australije u Hrvatsku i ujedno prvi istovremeni uvoz više različitih pasmina rasplodnih ovaca i ovnova u Europu.

Ovim uvozom pokušat će se poboljšati proizvodna svojstva naše domaće populacije ovaca, kako mesa, tako i vune. Ujedno bi ovo pilot stado raspoređeno u različita klimatska i geografska područja, trebalo dati odgovor o mogućnosti uzgoja australskih ovaca na području Hrvatske.

LITERATURA

1. Bureau of census and statistics (1970): Official Year Book of the Commonwealth of Australia, Government printer, Canberra
2. Černy Z., Vesna Pavić, B. Mioč (1994): Ovčarstvo planinskih i ravničarskih područja Republike Hrvatske, Tekstil, 43 (2) 69-71
3. Ferguson K. A (1976): Australian sheep breeding programs - AIMS achievements and the future sheep breeding, second edition (1976) page 13-27
4. Mitić, N. A. (1984): Ovčarstvo, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd
5. Simmons Paula (1988): Raising sheep the modern way garden way
6. Squires V. R. (1976): The sheep wool industry of Australia, A brief overview, Sheep breeding second edition
7. Broj stoke i peradi i stočna proizvodnja (1992). Republika Hrvatska, Državni zavod za statistiku. Dokumentacija 910 (1993).
8. FAO PRODUCTION (1990)
9. Priopćenja DZZS Republike Hrvatske o broju stoke. Anketni upitnici i godišnja izvješća DZZS o broju stoke i stočarstvo. (1995)
10. Statistički godišnjak Hrvatske, (1992)

AUSTRALIEN SHEEP IN CROATIA

Summary

As a gift from Croatian immigration community in Australia cca 5800 ewes and rams were shipped to Croatia. Majority of that number was distributed to all regions of Croatia, while 880 sheep were transported to Herzegovina. Three pure breeds (Corriedale, Poll Dorset and Border Leicester) and two crossed types (Crossbred and Comeback) were imported.

The imported breeds belong to the group of breeds intended for meat and wool production. Lambs have good daily gain and feed: gain ratio with high quality of produced meat and wool with favourable meat: fat ratio. Wool production is 4-6 kg/year for ewes and 6-8 (10) kg/year for rams with average fibre diameter 25-32 μm .

Primljeno: 15. 6. 1995.